

Upgrading of polarisatie? Wereldwijde langetermijnverschuivingen in de werkgelegenheidsstructuur: Europese banenmonitor 2015

Samenvatting

Inleiding

Europa begint langzaam te herstellen van de langdurige economische teruggang die in 2008 begon met de wereldwijde kredietcrisis en daarna binnen de eurozone nog verergerd is door de eurocrisis in 2010–2011. In het afgelopen jaar is de totale werkgelegenheid sneller gegroeid dan op enig moment sinds 2008. Het totale werkloosheidscijfer binnen de EU is sinds september 2013 aan het dalen.

Dit vierde jaarlijkse verslag in het kader van de Europese banenmonitor gaat uitgebreid in op de recente verschuivingen in de werkgelegenheid op Europees en lidstaatniveau tussen het tweede kwartaal van 2011 en het tweede kwartaal van 2014. Er is daarbij gekozen voor een baangerichte benadering om verschuivingen in de werkloosheid kwantitatief (hoeveel banen zijn er gecreëerd of verloren gegaan) en kwalitatief (wat voor banen zijn dit) te kunnen beschrijven. Vooral is voor deze benadering gekozen om te kunnen beoordelen in hoeverre er in de werkgelegenheidsstructuren van ontwikkelde economieën sprake is van polarisatie, als gevolg van de 'inkrimping' van banen met een modaal salaris, of upgrading als gevolg van de groei van het aantal hooggeschoolde, goed betaalde banen.

In dit verslag wordt gekeken naar het tijdsprofiel van recente verschuivingen in de werkgelegenheidsstructuur, omdat het ernaar uitziet dat de terugkeer van werkgelegenheidsgroei gepaard gegaan is met een overgang van de meer gepolariseerde werkgelegenheidsverschuivingen van de jaren waarin de recessie op haar hoogtepunt was, naar een 'inkrimping', meer gelijke verspreiding van de werkgelegenheid over het hele salarisspectrum, met hoogstens een onevenredigheid in de laagte – dat wil zeggen, een grotere groei in banen met een lager salaris. Deze ontwikkeling roept het schrikbeeld op van een groeiend aantal banen die verbonden zijn met lage productiviteit, waarbij, ondanks een groeiende werkgelegenheid, de groei op het gebied van de arbeidsproductiviteit en uiteindelijk ook de verhoging van de levensstandaard uitblijven.

Het verslag vat tevens de belangrijkste bevindingen samen uit twee andere analyses van ontwikkelingen op de arbeidsmarkt die van een baangerichte benadering zijn

uitgegaan. De eerste analyse richt zich op ontwikkelingen in Europese landen – Duitsland, Spanje, het Verenigd Koninkrijk, Zweden, Ierland en Zwitserland – sinds de jaren zeventig. De tweede is een recente studie van een netwerk van arbeidsmarktdeskundigen van buiten Europa die zich op Australië, China, Japan, Rusland, Zuid-Korea en de Verenigde Staten richt.

Beleidscontext

Volgens de 'Europa 2020'-strategie van de EU voor slimme, duurzame en inclusieve groei moet een hoog niveau van werkgelegenheid en productiviteit worden nagestreefd. Er moet dus opnieuw sterk worden ingezet op de doelstellingen van de oude Lissabonagenda – 'meer en betere banen'. Er zijn meer banen nodig om de stijgende werkloosheid een halt toe te roepen. Maar Europa heeft ook betere en productievere banen nodig, wil het de levensstandaard van zijn burgers kunnen verhogen in een geïntegreerde en uitdijende wereldeconomie.

In 2012 noemde de Europese Commissie in haar mededeling 'Naar een banenrijk herstel' een aantal sectoren waarin de meeste werkgelegenheidsgroei wordt verwacht, namelijk in de gezondheidszorg, informatie- en communicatietechnologie, persoonlijke en huishoudelijke dienstverlening en in de veelbelovende maar moeilijk te definiëren categorie 'groene banen'. Dit verslag bevat actuele gegevens over werkgelegenheidsniveaus en banenkwaliteit in sectoren en beroepen met een toenemende dan wel afnemende bedrijvigheid.

Hoofdconclusies

Werkgelegenheidsverschuivingen in de EU, 2011–2014

In de periode van drie jaar vanaf het tweede kwartaal van 2011 tot het tweede kwartaal van 2014 was de werkgelegenheidsgroei in de EU asymmetrisch gepolariseerd, waarbij de meeste groei waarneembaar was bij goed betaalde banen, er sprake was van enige bescheiden groei bij de banen met het laagste salaris en een afname in de werkgelegenheid in het middelste segment van het salarisspectrum. Op het niveau van de afzonderlijke lidstaten is er sprake van een verscheidenheid aan

patronen van werkgelegenheidsverschuiving, waarbij in de meeste landen sprake is van upgradering of polariserende verschuivingen, maar in een significante minderheid ook van downgrading (grotere groei op het gebied van banen met een lager salaris).

Sinds het tweede kwartaal van 2013 groeit de werkgelegenheid in de EU weer, waarbij de werkgelegenheid netto met 1,8 miljoen banen toegenomen is in het tweede kwartaal van 2014. Desalniettemin ligt de totale werkgelegenheid toch ongeveer vier miljoen banen lager dan aan het begin van de crisis zes jaar geleden.

De groei van de werkgelegenheid is sterker geworden, vooral op het gebied van banen met een laag salaris en banen met een modaal salaris. Gedurende en onmiddellijk na de crisis (2008-2013) is de werkgelegenheid alleen gegroeid in het bovenste segment met de twintig procent best betaalde banen. Tijdens de besteding van het herstel blijken banen in de dienstverlening met een lager salaris goed te zijn voor een groot deel van de recente groei.

De belangrijkste factor die heeft bijgedragen aan de tendens van standaardisering in de arbeidsverhoudingen, is de recente sterke groei van deeltijdwerk. Wanneer banen binnen de EU op basis van salaris worden ingedeeld in vijf categorieën van gelijke omvang (kwintielen), blijkt dat de groei in permanente voltijdsbanen zich in toenemende mate beperkt tot goedbetaalde banen in het bovenste kwintiel; in alle andere kwintielen van het salarisspectrum neemt de groei af.

Verschuivingen in de werkgelegenheidsstructuur: vergelijking op Europees niveau

De analyse van de situatie in zes Europese landen gedurende meer dan vier decennia liet een verrassende consistentie in de algemene patronen van structurele verandering zien, een aantal uitzonderingen en enige diversiteit op korte termijn daargelaten. Werkgelegenheidsstructuren in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk vertonen sinds de vroege jaren tachtig polarisatie, waar deze in Ierland, Spanje, Zweden en Zwitserland sinds de jaren zeventig juist een patroon van upgradering laten zien (met enkele perioden van scherpe polarisatie tijdens recessies in Spanje en in de jaren tachtig ook in Ierland en Zwitserland).

Deze diversiteit tussen verschillende landen speelde zich af tegen een achtergrond van zeer vergelijkbare algemene trends in de structurele veranderingen op de lange termijn. Overal had de deïndustrialisatie een vergelijkbaar polariserend effect (waarbij banen met een modaal salaris verloren gingen), maar de algemene patronen van structurele verandering werden in belangrijkere mate bepaald door sterker per land variërende ontwikkelingen in de meer

dynamische dienstensector. De uitbreiding van de werkgelegenheid in de publieke sector, bijvoorbeeld, was in het algemeen verbonden met relatief goed betaalde banen, maar in het Verenigd Koninkrijk breidde deze ontwikkeling na 1990 ook de onderste kwintielen uit, wat nader aan de polarisatie bijdroeg.

Hoewel de analyse van langetermijntoename een significante en consistente diversiteit tussen verschillende landen aan het licht bracht, maakte ze ook een aantal zeer belangrijke gemeenschappelijke trends zichtbaar. De belangrijkste daarvan was de consistente uitbreiding van de werkgelegenheid op het gebied van goed betaalde banen in alle landen en perioden en het contrast met de zeer significante afname van het aantal banen met een laag of modaal salaris in alle landen en perioden.

Verschuivingen in de werkgelegenheidsstructuur: vergelijking op wereldwijd niveau

Uit de vergelijking op wereldwijd niveau bleken twee ruwweg vergelijkbare patronen van werkgelegenheidsverschuiving:

- in de EU, in Japan en in de Verenigde Staten was er sprake van gepolariseerde upgradering, met de grootste werkgelegenheidsgroei op het gebied van goed betaalde banen, gepaard gaande met een daling in het aantal banen met een modaal salaris en een bescheiden groei in het aantal banen met een laag salaris;
- in Australië, China, Rusland en Zuid-Korea was er sprake van upgradering, met de meeste werkgelegenheidsgroei op het gebied van goed betaalde banen en de minste werkgelegenheidsgroei op het gebied van banen met een laag salaris.

Recessies of perioden van vertraagde groei gingen gepaard met sterker gepolariseerde werkgelegenheidsverschuivingen. De belangrijkste voorbeelden van groei met upgradering waren zichtbaar bij economieën die een hogere productiegroei lieten zien.

De schaal van de Chinese beroepsbevolking en de snelheid van de groei in China (wat betreft productie en werkgelegenheid) maakten China uniek. De werkgelegenheid groeide met ongeveer acht miljoen banen per jaar, wat vergelijkbaar is met de totale werkgelegenheidsgroei in de EU gedurende de periode tussen 2004 en 2013. Gedurende de periode van vijf jaar tussen 2005 en 2010 zijn meer dan 50 miljoen banen in de landbouw verloren gegaan, maar deze ontwikkeling is ruimschoots gecompenseerd door de netto groei in de industrie, de bouw en de detailhandel als gevolg van een enorme (maar afnemende) migratie uit rurale gebieden in China naar de groeiende steden.

Nadere informatie

Het verslag *Upgradering of polarisatie? Wereldwijde langetermijnverschuivingen in de werkgelegenheidsstructuur: Europese banenmonitor 2015* is te vinden op de website <http://eurofound.europa.eu/publications>.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Enrique Fernández-Macias, onderzoeksleider, via efe@eurofound.europa.eu